

POSTUPY A PRŮBĚH ZPRACOVÁNÍ AKTUALIZACE NR BC A OS NR BK, VÝCHODISKA PRO ZPRACOVÁNÍ AKTUALIZACE METODIKY ÚSES – NASTAL UŽ ČAS PRO AKTUALIZACI METODIKY ÚSES?

Mgr. Jaromír KOSEJK, RNDr. Václav PETŘÍČEK, Mgr. Jana ŠMÍDOVÁ

*Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Nuselská 39, 140 00 Praha 4
jaromir.kosejk@nature.cz, vaclav.petricek@nature.cz, jana.smidova@nature.cz*

AOPK ČR zajišťuje na základě pověření MŽP aktualizaci NR ÚSES. V první etapě je zpracována aktualizace vymezení NR BC a os NR BK. Základní metodikou je rukověť projektanta ÚSES s doplňujícími úpravami. Podklady, ve kterých je vymezen NR ÚSES byly obsahově i kvalitativně značně rozdílné. Ke každé skladebné části je zpracována digitální i tištěná mapová část a tabulková a textová doprovodná dokumentace. Aktualizovaná vrstva NR ÚSES se stane spolu s vrstvou regionálního a lokálního ÚSES za území VZCHÚ součástí databáze ÚSES v rámci ISOP, který provozuje AOPK ČR. Na tuto první etapu aktualizace NR ÚSES by měla v příštím roce navázat aktualizace NR BK s vymezením NR BK do skladebných částí s předpokládaným termínem dokončení do 30. 6. 2013. AOPK ČR připravila na základě úkolu MŽP teze pro aktualizaci metodiky ÚSES a je připravena se ve spolupráci s dalšími subjekty aktivně podílet na vypracování aktualizace metodiky k ÚSES.

Zpracování aktualizace nadregionálního územního systému ekologické stability, dále jen „NR ÚSES“, probíhá na základě pověření Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, dále jen „AOPK ČR“, Ministerstvem životního prostředí, dále jen „MŽP“, k provedení aktualizace vymezení NR ÚSES, umístěním aktuálních mapových podkladů a dat na mapový server AOPK ČR, aktualizací a dopracováním dokumentací NR ÚSES včetně stanovení limitů využití území a poskytováním územně analytických podkladů, dále jen „ÚAP“, v oblasti NR ÚSES.

V rámci první etapy aktualizace NR ÚSES je zpracována aktualizace vymezení nadregionálních biocenter, dále jen „NR BC“, a os nadregionálních biokoridorů, dále jen „NR BK“. Zakázku získala na základě výběrového řízení společnost Ekotoxa, s. r. o. (kritériem bylo splnění vypsanych podmínek a nabídnutá cena). Základní metodickou příručkou je Rukověť projektanta ÚSES (Lów a kol. 1995), resp. Metodické postupy projektování lokálního ÚSES (Maděra, Zimová 2005), s doplňujícími úpravami metodiky. Závazný je biotopový přístup včetně terénního šetření. Metodické zadání bylo zpracováno ve spolupráci s pracovníky MŽP a dalšími odborníky na ÚSES.

Mezi poskytnutými podklady byly územně technické podklady, dále jen „ÚTP“, data z mapování přírodních biotopů, vymezení zvláště chráněných území, biogeografické členění území soustavy NATURA 2000, zonace národních parků a chráněných krajinných oblastí, vrstva ZABAGED, posléze také aktualizace vymezení některých NR BC, které zpracovala AOPK ČR v minulosti a vymezení ÚSES v zásadách územního rozvoje, dále jen „ZÚR“, popřípadě velkých územních celků, dále jen „VÚC“, jednotlivých krajů, které měla AOPK ČR k dispozici. Kompletace některých podkladů, zejména vrstvy ZABAGED, se ukázala časově náročnější než bylo původní očekávání. Další nezbytné podklady pro zpracování

díla, zejména vymezení ÚSES v jednotlivých územních plánech obcí, dále jen „ÚPO“, si zhotovitel zajišťoval sám.

Výchozí podklady vymezení NR ÚSES byly v jednotlivých regionech České republiky velmi výrazně rozdílné. Jedinou jednotnou vrstvou, ve které byly zpracovány NR ÚSES jsou ÚTP z roku 1996. V mnoha případech však tato vrstva již neodpovídá skutečnosti. Vymezení NR ÚSES v krajských územně plánovacích dokumentech (VÚC, ZÚR) se podle jednotlivých krajů velmi výrazně lišilo. Některé kraje nemají dodnes ZÚR schváleny. Disproporce vymezení ÚSES je však největší v územních plánech jednotlivých obcí. V uvedených podkladech je NR ÚSES v různých částech ČR zpracován velmi různorodě řadou různých zpracovatelů a ve velmi odlišné kvalitě. Často však docházelo také k velmi rozdílnému vymezení jednotlivých skladebných částí NR ÚSES v různých podkladech v rámci jednoho územního celku. Nejsou vůbec výjimečné případy, že je NR ÚSES vymezen v daném území odlišně v ÚTP, VÚC, ZÚR i ÚPO. Zpracovatel měl tedy mnohdy k dispozici více různých variant vymezení NR ÚSES, z nichž bylo značně obtížné vybrat nejvhodnější výchozí vymezení. NR ÚSES vymezený v ZÚR v některých případech neobvykle rozšiřuje či naopak zmenšuje jeho původní vymezení v ÚTP. Vzhledem k uvedené nejednotnosti sloužily jako výchozí podklad ÚTP a dále neaktuálnější, někdy však protichůdné vymezení v ZÚR. Znovu se ukázal problém dřívějšího liknavého přístupu MŽP k ÚSES, kdy zatím co se na úrovni některých obcí řešily detaily ÚSES, na celostátní úrovni se touto problematikou nikdo komplexně nezabýval. O to více je potěšující nový aktivní a konstruktivní přístup MŽP v posledních více než dvou letech.

V rámci zpracování zakázky poskytovali jednotliví projektanti, kteří se na zpracování zakázky podíleli, pracovní verzi na jednotlivá regionální pracoviště AOPK ČR (správy CHKO a krajská střediska), kde byla následně připomínkována pověřenými pracovníky AOPK ČR, kteří využívali znalosti a informace o jimi hodnoceném území. Takto upravená verze vymezení jednotlivých skladebných částí byla následně předložena pracovníkům Ředitelství AOPK ČR k dalším připomínkám. V průběhu zpracování díla se osvědčily přímé konzultace mezi jednotlivými zpracovateli a RNDr. Petříčkem, spolu s dalšími pracovníky Ředitelství AOPK ČR a odborné skupiny AOPK ČR k ÚSES, při kterých bylo jednotlivě projednáno navržené vymezení všech biocenter včetně doprovodných textových částí. Vzhledem k rozsahu zakázky a velmi limitujícímu časovému prostoru, který byl dán zákonnou povinností AOPK ČR poskytnout vrstvu NR ÚSES na základě přílohy č. 1 části A vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně plánovací činnosti jako vrstvu ÚAP, a který navíc ještě zůzila dlouho trvající zima, bylo zpracování místy hektické.

Kromě samotného vymezení NR BC a os NR BK je zpracována také doprovodná textová dokumentace. Pro každou skladebnou část je vypracována tzv. „vyhodnocovací tabulka“ včetně datového pasportu, která se na základě zkušeností a doporučení MŽP v průběhu prací částečně upravovala. U jednotlivých biocenter je uvedena analýza aktuálního stavu přírody a krajiny (potenciální typy vegetace a reprezentativní biotopy, typy ekosystémů, ekologická stabilita), výčet limitů využití území z hlediska územního plánování a definice potenciálních ohrožení a rizik (začlenění výstupů ze ZÚR apod.), doporučený management (převážně na základě plánů péče) a shrnutá odlišnost od územně plánovací dokumentace, dále jen „ÚPD“. U každého NR BC je navíc nad rámec smlouvy zpracována tzv. „změnová tabulka“, ve které je hranice NR BC rozdělena podle rozsahu změn vymezení na patřičný počet částí. Každá změna je vysvětlena, je uveden slovní popis změněného vedení hranice biocentra, a popsána její odlišnost zejména od ÚTP. V atributové tabulce je uvedeno unikátní číslo NR BC (kód), název, rozloha [ha] a datum vytvoření hranice. Osy NR BK jsou vymezeny pouze schematicky liniově (pro celé území)

a atributová tabulka obsahuje stávající unikátní číslo biokoridoru (kód), název, délku osy [km] a datum revize vymezení. Aktualizace vymezení NR ÚSES je prováděna v co možná největší shodě s platnou ÚPD, zohledňován je současný i potenciální stav biotopů, hranice relevantních zvláště chráněných území, ale také jednotlivé známé limity využití území. Vymezení vždy muselo odpovídat metodickému zadání. Vzhledem k nejasnému metodickému výkladu a rozdílnému názoru jednotlivých expertů na ÚSES nejsou u NR BC vymezovány jádrové zóny. Po metodickém upřesnění a nalezení konsenzu mezi odborníky k vymezování těchto území se otevírá prostor k jejich následnému dovymezení.

Ke každé skladebné části je tedy zpracována digitální i tištěná mapová část a tabulková a textová doprovodná dokumentace. NR BC jsou v tištěné podobě zpracovány v ZM 1:10 000, NR BK pak v ZM 1:50 000. Digitální data jsou zpracována v měřítku větším. Výsledné dílo odpovídá plánu ÚSES v souladu s vyhláškou č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

V současné době probíhá vzhledem k náročnosti zakázky a omezenému časovému prostoru odstraňování některých vad a nedodělků, případně doplňování některých informací do doprovodné dokumentace. Všechny zpracované skladebné části jsou také prezentovány na schůzkách mezi jednotlivými projektanty, pracovníky AOPK ČR a MŽP ke konečnému schválení, tak, aby v nejbližší době mohla AOPK ČR splnit svoji zákonnou povinnost a poskytnout vrstvu NR ÚSES pro ÚAP. Aktualizovaná vrstva NR ÚSES se stane součástí databáze ÚSES v rámci informačního systému ochrany přírody, který provozuje AOPK ČR. Data budou volně přístupná a průběžně aktualizovaná. Ve stejném režimu budou zpřístupněny také vrstvy vymezení lokálního a regionálního ÚSES za jednotlivá CHKO a NP. Spuštění této databáze v plném režimu by mělo proběhnout v průběhu podzimu 2010. V budoucnu by bylo vhodné rozšiřovat databázi ve spolupráci s kraji a obcemi s rozšířenou působností o další data regionálního a lokálního ÚSES.

Zpracování aktualizace vymezení NR BC a os NR BK se neobešlo bez řady problémů a komplikací, které přirozeně vyplývaly z náročnosti této akce. Přes tyto problémy se podařilo po mnoha letech přešlapování a neodůvodněného vyčkávání vytvořit novou jednotnou aktuální vrstvu NR ÚSES, která odpovídá požadavkům ochrany přírody a krajiny a respektuje známé limity rozvoje a využití území tak, aby bylo umožněno co největší možné zapracování této vrstvy do příslušné ÚPD.

Na tuto první etapu aktualizace NR ÚSES by měla v příštím roce navázat aktualizace NR BK, s vymezením NR BK do skladebných částí, s předpokládaným termínem dokončení do 30. 6. 2013. Zpracování bude probíhat podle krajů v návaznosti zejména na realizaci a aktualizaci jednotlivých ZÚR. V současné době připravuje AOPK ČR ve spolupráci s MŽP zadávací dokumentaci.

AOPK ČR připravila na základě úkolu MŽP teze pro aktualizaci metodiky ÚSES. Při přípravě byly mimo jiné také zohledněny zkušenosti z aktualizace NR BC a os NR BK. Teze, které byly připraveny jsou:

- Stanovení aktuální platnosti dosavadních metodických podkladů,
- nutnost respektovat změny v kvalitě deskripce krajiny pro potřeby ÚSES,
- syntéza koncepčních, pragmatických a administrativních posunů ve vnímání struktury ÚSES,
- ÚSES a chráněná území přírody a krajiny,

- ÚSES a územní plánování - metodické změny v souvislosti se změnou právní úpravy územního plánování
- aktualizace poskytování informací a dat ÚSES, správa těchto dat,
- odhad/prognóza nákladů na založení, obnovu a péči o skladebné části, ekonomické a právní zajištění,
- novelizace metodik(y) ÚSES.

Možnou aktualizací metodiky ÚSES se zabývalo otevřené pracovní setkání v rámci semináře „ÚSES – Zelená páteř krajiny“ 2009. V závěrech z tohoto setkání budí určité rozpaky požadavek *“vytvořit metodiku posuzování vymezení ÚSES pro příslušné orgány ochrany přírody“*. Není z toho zřejmé, jaký účinek bude mít nové metodika ve vztahu k jiným metodikám (metodice).

Poslední bod uvádí, že *„je třeba prosadit, aby veškeré dokumentace vymezování, aktualizaci či změn ÚSES byly zpracovávány autorizovanými projektanty ÚSES“*. Přesně tak se postupovalo při řešení aktualizace NR ÚSES. Problémem se ukázalo, že dosud nebyla vytvořena *„prakticky jednoduše uchopitelná metodika projektování (vymezování) ÚSES co nejstručnější a nejvýstižnější, oproštěná od balastních pasáží, přímo nesouvisejících s vlastním vymezováním ÚSES“* (druhý bod závěrů). To je slovo do pralice, dodnes je metodik týkajících se ÚSES, možná více, než prstů na dvou rukách. Jak je naznačeno, kostky jsou již vrženy, MŽP novou nebo novelizovanou metodiku/metodiky již iniciovalo. I v hospodářské krizi bude na „úsech“ - i metodologicky - práce dost.

AOPK ČR se hlásí k odpovědnosti podílet se aktivně ve spolupráci s MŽP, Ministerstvem pro místní rozvoj, Českou komorou architektů, Ministerstvem zemědělství, autorizovanými projektanty, akademiky a dalšími experty na přípravě nové metodiky k ÚSES.